

דרכי ציון אבלות מבלי באי מועד

דברי התעוררות ממורנו הרב יצחק מרדכי הכהן רובין שליט"א

תשעה באב תש"ע

בשר ולא שותין יין, ואח"כ ערב תשעה באב שהוא בגדר אנינות כמי שמתו מוטל לפניו בסעודה מפסקת ואח"כ יום תשעה באב שזה כמו אבלו שבעה, ואילו באבלות אחרי נפטר רח"ל הסדר הוא הפוך, קודם האנינות ואח"כ השבעה והשלשים והי"ב חדש והוא בסדר של פוחת והולך.

אבלות פנימית ואבלות חיצונית
הגמ' בב"ק דף נט: מביאה מעשה ברבי אלעזר זעירא הוה סיים מסאני אוכמי וקאי בשוקא דנהרדעא, אשכחוהו דבי ריש גלותא וא"ל: מאי שנא הני מסאני? אמר ליה: דקא מאבילנא אירושלים. אמרו ליה: את חשיבת לאיתאבולי אירושלים? סבור יוהרא הוה, אתיוה וחבשוה. אמר ליה: גברא רבה אנא, אמרו ליה: מנא ידעינן? אמר ליה: או אתון בעו מינאי מילתא, או אנא איבעי מיניכו מילתא, אמרו ליה: בעי את. אמר ליה: האי מאן דקץ כופרא, מאי משלם? אמרו ליה: משלם דמי כופרא. והא הוה תמרין? א"ל: משלם דמי תמרין. אמר ליה: והא לאו תמרין שקל מיניה? אמרו ליה: אימא לן את, אמר ליה: בששים. אמרו ליה: מאן אמר כוותיך? אמר ליה: הא שמואל חי ובית דינו קיים. שדרו קמיה דשמואל, אמר ליה: שפיר קאמר לכו בששים, ושבקוהו.

מתבאר בגמ' שלהתאבל כל השנה על ירושלים זה מעשה של יוהרא לא כל אחד ראוי לכך, והטעם שכל כך הרבה שנים עברו אזי רק מי שבאמת מרגיש את החסרון ראוי לו להתאבל ומי שאינו מרגיש את החסרון הרי אצלו האבלות היא מן השפה ולחוץ הכל מקבל משמעות של חיצוניות בעלמא.

יש לנו הנהגות קבועות של מנהגי אבלות אבל עדיין אין בהם אלא להזכיר

בתשעה באב מלבד דיני התענית שאנו נוהגים יש גם דיני אבלות מתנהגים כאבלים בתוך ימי השבעה רח"ל, אלא שבשונה מאבל על מת שהוא סמוך ונראה למיתתו, אנו האבלים על חורבן בית המקדש רחוקים ממנו כאלפיים שנה.

כתוב בשו"ע סי' א' ראוי לכל לרא שמים שיהיה מיצר על החורבן, אין זה חובה ואינה נוהגת בכולם היא נוהגת בירא שמים וגדרה "ראוי", מבחינת דרגות ההוראה היא דרגה מוכה ישנם הוראות כמו יש להחמיר וכו'.

הוראה זו היא בכל ימות השנה אמנם בתשעה באב כולם כאיש אחד אנשים ונשים צריכים לנהוג אבלות, כולם צריכים להיות מצרים על חורבן בית המקדש. ויש להבין אמאי בכל השנה כולה ההוראה רק לירא שמים ובתשעה באב ההוראה היא לכולם.

עוד יש להתבונן שאנו מזכירים ג' פעמים ביום את בנין בית במקדש ואת בנין ירושלים בשמונה עשרה ומי שמברך ברכת המזון או ברכה אחת מעין ג' מזכיר גם כן כמה פעמים ביום את בנין ירושלים, צריכים לעשות זכר לחורבן בסיד שבבית, יש איסורים שונים על ענייני נגינה, ואלו הם הוראות לרבים, וא"כ למה רק ירא שמים צריך להיות מיצר על החורבן.

ההבדל בין ימי בין המצרים לשאר אבלות דיברנו בשעורי ההלכה על ימי בין המצרים שענייני האבלות שאנו נוהגים מ"ז בתמוז עד ט' באב מקבילים לאבלות של שנה שלשים ושבעה, מ"ז בתמוז נמנעים בני אשכנז מלעשות נישואין ומחולות וריקודים, לא מסתפרים וכן לא מברכים שהחיינו, אח"כ במר"ח אב ממעטין עוד יותר בשמחה ואז לא מכבסין ולא אוכלים

לנו בכל יום את חורבן הבית, להיות מיצר על החורבן זוהי דרגה אחרת.

"הפירות" של חורבן הבית

והנה מהמשא ומתן של רבי אלעזר זעירא עם החכמים לומדים שהיה לו עומק בשאלתו ובתשובתו, הוא שאל אותם על תשלומי נזק וביאר להם שמשלמים גם על נזקים עתידיים, גם על פירות. יש בזה רמיזה שעל חורבן הבית מתאבלים לא רק על כך שאין לנו בית המקדש אלא על כל ההפסד שיש לנו בכל הדורות מאז ועד עתה. וכביכול אמר להם אני מבין את ההפסד וראוי לי להתאבל, אצלי אין זה דבר חיצוני אלא אבלות פנימית.

אם אדם לא מרגיש את החסרון אינו יודע על מה להתאבל, אפשר לומר קינות ולחכות שהעצם יגמר ולחפש תעסוקה להעביר את היום, אבל אם מתבוננים לרגע על החסרון העצום שיש לנו מחורבן הבית הרי לא היינו מפסיקים לבכות לכל הפחות בתשעה באב עצמו.

אנו רחוקים מאוד מהחורבן אין זה כמי שמתו מוטל לפניו רח"ל, אנו צריכים להרגיש את החסרון של החורבן ואז נוכל להתאבל, ולכן הסדר הוא הפוך מתחילים כבר מי"ז בתמוז וממשיכים בר"ח ושבוע שחל בו עד ערב ת"ב כדי להתעורר יותר ולהרגיש את החסרון העצום שנחסרנו בחורבן בית המקדש שיבנה במהרה בימינו.

מלכה ושריה בגוים אין תורה

טבעו בארץ שעריה מלכה ושריה בגוים אין

תורה [איכה ב, ט]

נתאר לעצמנו איך היינו נראים במצב בו אחרי השואה לא היו מקימים ישיבות ועולם התורה היה ח"ו חרב, דורות שלמים של עמי הארץ של מתבוללים של חסרי דעה ריקים ופוחזים, מי שמתעסק עם בעלי תשובה עם אנשים שחיו ברוסיה רואים שצריכים להתחיל הכל מאלף בית, איזה חורבן איזה שממה. כאשר יש שממה רוחנית העולם נקרא חרב, הגמי מספרת ביבמות דף סד: שאחרי שנפטרו תלמידי

ר"ע היה העולם שמם עד בא ר"ע לרבותיו שבדרום וכו'.

ירמיה הנביא מקונן ומבהיר לנו ארון הקדש נגנז חכמי ישראל נמצאים בגולה אין תורה, עם ישראל היה במצב שנקרא אין תורה ואע"פ שאז בגלות נתהווה תלמוד בבלי וכו' מ"מ כלפי מה שהיה קודם זה נקרא "אין תורה". העומק והשפע והישרות והברירות שהיתה בזמן בית המקדש נעלמה.

יהי רצון שיבנה בית המקדש ותן חלקנו בתורתך

הגר"א בברכות דף ו: מבאר שזה מה שאנו מתפללים ג' פעמים ביום אחר שמו"ע יה"ר שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך, ולכאורה היינו צריכים להתפלל על העבודה, אלא שמאז שנחרב הבית נתרופף עמוד התורה.

אנחנו יודעים להעריך קצת מה זה תורה ואיך בקושי אנו שורדים עם התורה, ההדרדרות של המצב הרוחני צריכה להעסיק את כולנו להתבונן איזה חורבן יש לנו, ככלל וכפרט, איזה חורבן יש לעם ישראל אשר רובו בכלל אינו שומר תורה ומצוות והחורבן הפרטי שלנו איך העניות בתורה שיש לנו.

יתומים היינו ואין אב

אדם שנולד יתום אינו יודע מהו החסרון של אבא ואמא, בין כפר אינו יודע תענוגות של בן עיר אינו מרגיש בחסרון שאין לו, אבל מי שהיה לו יודע להעריך היטב את החסרון, לנו המצב נראה טוב לאף אחד לא חסר לא קטורת ולא תמיד ולא כהן גדול ולא אורים ותומים ולא שמחת בית השואבה, למה לא חסר לנו כיון שאף פעם לא היה לנו.

זוהי ההתבוננות הנצרכת בימים אלו לדעת מה חסר לנו ומה הפסדנו ואז נוכל לייחל ולהתפלל ביתר שאת לבנין בית המקדש במהרה בימינו אמן.